

Forfatter: Kierkegaard, Søren

Titel: Øieblikket Nr. 10

Citation: Kierkegaard, Søren: "Øieblikket Nr. 10", i Kierkegaard, Søren: *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 13*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Johnny Kondrup; Tonny Aagaard Olesen; Steen Tullberg, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2009 , s. 1r. Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-oi10-txt-root.pdf> (tilgået 19. april 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 13

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. [Læs CC0-erklæringen](#)

* Øieblikket

N° 10

Indhold.

- 1) Det jeg kalder Øienforblindelse.
- 2) »Hvorledes kunne I troe, I, som tage Ære af hverandre?« (Joh: 5,44.)
- 3) Hvad Gjensvaret svarer.
- 4) At »Christenheds« Forbrydelse er at sammenligne med det, uberettiget at ville tilvende sig en Arv.
- 5) Naar er »Øieblikket«?
- 6) Min Opgave.
- 7) Smaa-Bemærkninger.

S.K.

d. Reitzel.

I

Det, jeg kalder Øienforblindelse.

Dette bestaaer i, at hvad der seer ud, som tjente det et Høiere, det Uendelige, Ideen, Gud, at Det dog ved et nærmere Eftersyn viser sig at tjene det Endelige, det Lave, Profiten. Og det var heri Biskop Mynster praktiserede med Mesterskabets Virtuositet.

Lad mig, for at tage et Exempel, erindre om Noget, som dog endnu ikke kan være glemt, og som oplyser, hvad jeg mener, og hvor de tvende Biskopper den afdøde og den nulevende, Mynster og Martensen, ere Personerne.

Da Martensen nogle Aar havde været Professor, begyndte der i Kjøbenhavn at tales om, at Prof. Martensen følte en Trang til, foruden sin Virksomhed ved Universitetet, tillige at forkynde Ordet for Menigheden.

Skjønt! Martensen er Professor, har, menneskelig talt, gjort Lykke – nu vel, denne Trang til tillige at forkynde Ordet for Menigheden, den vil han holde reen, fremmed for enhver Bestemmelse af det Endelige, af timelig Løn og Deslige; thi det er en virkelig religiøs Trang i ham. Og Sagen er jo let bragt istand; han beder blot, naar han føler Trangen, en af Byens Præster at indrømme ham sin Prædikestol: enhver Præst vil gjøre det med Fornøielse.

Hvis Martensen havde gjort det saaledes: saa sandt som jeg hedder Søren Kierkegaard, det havde ikke fundet Naade for Biskop Mynsters Øine. Med sin fine Næse havde Biskop Mynster strax lugtet: et Menneske, der i den Forstand har Trang er ikke af mine Folk; og mig som Kirke-Styrer er den Art Trang i inderste Hjerter imod; hvorvidt en saadan Trang kan føre et Menneske er umuligt at beregne. Saaledes var Biskop Mynster, det kan Ingen bedre vide end jeg, som veed det deraf, at Biskop Mynster vistnok anslog det som en stor Naade (hans Fjender vare tilbøilige til at forstaae det som Frygt) han viste mig, ved endog blot at tolerere mig, end sige – noget ganske Overordentligt! – ved at holde en Klat af mig. Thi min hele Tilværelse var ham i høieste Grad imod, bøiedes aldeles ikke efter det eneste af ham faktisk om Mandagen anerkjendte christelige Paradigma, den fuldkommengjorte Christendoms Paradigma, at enhver Stræben for det Uendelige er maalbar for endelig Løn og Fordeel, hvad en herskelysten Mand ogsaa gjør rigtigst i at anerkjende som eneste Paradigma; thi hvad der bøies efter det, er saare let, kun alt for let at magte og kudske.

Men tilbage til Prof. Martensens Trang. Hvad om denne Trang tilfredsstilledes ved at blive: Hof-Prædikant? Das ist was Anders! Det er 400rd for 12 Prædikener, og derved tillige en Udsigt til Bispestolen gjort sandsynligere, som ellers blev meget tvivlsom. Forresten kan der naturligviis i den Stilling ikke være mere Tale om at samle Menighed om sig, end hvis han qua Professor havde valgt en bestemt Kirke, og (hvad der havde været uendelig let at opnaae) benyttet Prædikestolen hver 6te Søndag.

Altsaa: Hof-Prædikant; 400rd for 12 Prædikener; Bispestolens Muliggjørelse: nu var det efter Biskop Mynsters Hoved, nu kunde han paa enhver Maade forstaae og billige og sympathisere med denne Trang, finde det smukt med den Trang, Martensen føler til ogsaa at forkynde Ordet for Menigheden. Roligt spillede den herskelystne Kirke-Styrer om Aftenen sin animerede L'hombre, var Oprømtigheden selv; thi af den Sort Trang som denne Martensenske har man ingen Bevægelse at befrygte, tværtimod er den just det Rigtige for at qvæle Aand.

Altsaa, i Texten: en religiøs Trang; og Noten: Hof-Prædikant, 400rd, Udsigt til Bispestolen. Dog den godmodige Befolkning mærker Intet, den er rørt ved denne religiøse Trang; »hvordet er smukt, at Martensen føler en saadan religiøs Trang, hvilken Tillid maa man ikke have til en Mand, der føler en saa dyb Trang til at forkynde Ordet.« Dette er Øienforblindelse.

Og paa Øienforblindelse var hele Biskop Mynsters Kirke-Styrelse indrettet; hans Virtuositet i Tvetydighed var blevet hans anden Natur.

I en Række af Aar tog han med en beundringsværdig Virtuositet en Samtid, christeligt, ved Næsen, en Samtid, der saa taknemligt vil reise ham et Monument formodentlig i Egenskab af hvad Martensen har ladet ham avancere til: Sandhedsvidne, et af de rette, en af den hellige Kjæde, Martensen, der lige saa godt som jeg veed, at Biskop Mynsters Hemmelighed var Epicuræerens, Hedonikerens, »den Nydelsessyges«: apres nous le deluge – ja, det veed han lige saa godt som jeg, skulde han ville negte det, skal jeg komme hans Hukommelse til Hjælp.

II

»Hvorledes kunne I troe, I, som tage Ære af hverandre?« (Joh: 5,44.)

Her er atter Dødsdommen over al officiel Christendom!

Dette uhyre Luftcastel: en christen Verden, christne Stater, Riger, Lande; denne Legen med Millioner Christne, som gjensidigt anerkjende hinanden i Middelmaadighed, men dog alle ere Troende: dette Hele er hvilende paa en Grundvold, som ifølge Christi egne Ord gjør det at troe umuligt.

Det nye Testamentes Christendom er at elske Gud i et Modsætnings-Forhold til Mennesker at lide af Menneskene, for sin Tro, for Læren at lide af Menneskene. Kun det er at troe; at tage Ære af hverandre gjør at troe umuligt.

Som jeg siger: Christendommen er slet ikke til. Den Art Lidenskab, der hører til for i den fuldkomneste Udsondring, i et Modsætnings-Forhold til Menneskene at have ene med Gud at gjøre (og kun dette forstaaer Christus ved at troe, hvorfor han ogsaa i Modsætning til det »at tage Ære af Mennesker«, v. 41, eller at tage Ære af hverandre taler om »at søge den Ære, som er af den eneste Gud« v. 44) den Art Lidenskab forekommer slet ikke mere. Den Sort Mennesker, som nu leve, kunne slet ikke taale noget saa stærkt som det nye Testamentes Christendom (de ville døe deraf eller gaae fra Forstanden) aldeles i samme Forstand som Børn ikke kan taale stærke Drikke, hvorfor man laver lidt Limonade til dem – og officiel Christendom er Limonade-Piank for den Art Væsener, som nu kaldes Mennesker, er det Stærkeste de kan taale; og dette Piank kalde de saa i deres Sprog Christendom, ligesom jo Børn kalde deres Limonade Viin.

I »Christenhed« gaaer Christendommen, det at være Christen efter dette Paradigma: den og den Mand, det er en herlig Mand, en sand Troens Mand: han bør være Ridder .... aah, det er for lidt for en saa udmærket Troens Mand: han bør være Commandeur o: s: v: o: s: v: Og til Grund for Ridderen, Commandeuren, Consistorialraaden, Conferentsraadens velsignelsesrige Virksomhed lægges bestandigt det nye Testamente, hvori staaer: hvorledes kunne I troe, I som tage Ære af hverandre? Det er, Christenheden gjør, fra Slægt til Slægt, fra Aarhundrede til Aarhundrede det Kunststykke at declinere mensa efter domus.

Derfor vil jeg hellere end med den yderste Tusindedeel af Neglen paa min lille Finger at deeltage i officiel Christendom, uendeligt hellere vil jeg deeltage i følgende Alvor. Man kjøber en Fane i Isenboden; den udfoldes; med stor Høitidelighed træder jeg hen til den, oprækker de tre Fingre og sværger til Fanen. Costumeret med Trekantethat, Patronstaske, Sabel (Alt fra Isenboden) bestiger jeg derpaa en Kjøphest, for, sluttet til de Andre, at gjøre et Indhug paa Fjenden, med Foragt for Dødsfaren, hvori jeg synligt styrter mig, med Alvor som Den, der veed, hvad det betyder at have svoret til Fanen. Oprigtigt talt jeg er ingen Ven af at deeltage i den Sort Alvor; men naar galt skal være dog uendeligt hellere end at deeltage i den officielle

Christendoms i Søndags-Gudsdyrkelsens, de Eedfæstedes Alvor. Det Første er dog kun at gjøre Nar af sig selv, det Sidste er at gjøre Nar af Gud.

III

Hvad Gjensvaret svarer.

Der er skrevet Folianter og Folianter for at vise og vise, hvorpaa man skal kjende hvad der er sand Christendom.

Dette lader sig gjøre paa en langt simplere Maade.

Tilværelsen er: akustisk. Agt blot paa, hvad Gjensvaret svarer, og Du skal strax vide, hvilket der er hvilket.

Naar da En forkynder Christendom i denne Verden saaledes, at Gjensvaret svarer »herlige, dybe, alvorsfulde Christen, Du bør ophøies i Fyrstestanden o: s: v:«: saa viid dette betyder, at hans Christendoms Forkyndelse er, christeligt, en nedrig Løgn. Det er ikke ubetinget vist, at En, der gaaer med Bøilen om Benet, er en Forbryder, thi man har Exempler paa, at den borgerlige Øvrighed har dømt en Uskyldig; men det er evig vist, at Den, som – ved at forkynde Christendom! – vinder alt Jordisk, han er en Løgner, en Bedrager, han har paa eet eller andet Punkt forfalsket den Lære, der af Gud er lagt saaledes an, i et saadant stridende Forhold til denne Verden, at det er umuligt, evigt umuligt, sandt at forkynde hvad Christendom i Sandhed er uden at komme til at lide i denne Verden, forskudt af den, forhadet, forbandet.

Naar En forkynder Christendom saaledes, at Gjensvaret svarer »han er gal«: saa viid, dette betyder, at der er betydelige Momenter af sand Christendom i hans Forkyndelse, men uden at den dog er det nye Testamentes Christendom. Han maa have truffet Punktet; men formodentlig trykker hverken hans mundtlige Forkyndelse eller hans Forkyndelse ved sin Leven stærkt nok, saa han, christeligt, glider for let over, hans Forkyndelse dog ikke er det nye Testamentes Christendom.

Men naar En forkynder Christendom saaledes, at Gjensvaret svarer »bort af Jorden med det Menneske, han fortjener ikke at leve«: saa viid, dette er det nye Testamentes Christendom.

Der staaer aldeles uforandret som i vor Herres Jesu Christi Tid Livsstraf paa at forkynde hvad Christendom i Sandhed er, at den er, hadende sig selv at elske Gud, hadende sig selv at hade alt Det, hvori et Menneske har sit Liv, alt Det, der for ham er Livet, Det, for hvis Skyld han, selvisk, vil have Gud til Hjælp for at faae det, eller for at trøstes over, at han ikke faaer det eller over Tabet af det – der staaer aldeles uforandret Livsstraf paa at forkynde det i Charakter. At forkynde det i Charakter; thi hvis Forkynderen ikke er i Charakter af hvad han siger, vel endog, hvad jo i vore Tider ansees for det langt Større, spiller den Objektive, saa hans Liv udtrykker lige det Modsatte, saa faae vi Former af det Interessante, som aldrig reise Forfølgelse; tvertimod, al Charakterløshed behager denne Verden.

Men »Christenheds« Fortjeneste er: ved Hjælp af Læren om at Christendommen er perfectibel at have gjort Christendommen om til Verdslighed. Herved falder naturligviis Forfølgelse bort, thi det er jo utænkeligt at Verdslighed skulde forfølge Verdslighed. Dette var den første Løgn: at gjøre Christendom om til Verdslighed. Den anden Løgn er saa: at Verden nu er blevet tolerant, har gjort et Fremskridt, at der ikke mere finder Forfølgelse Sted – der er nemlig ikke Noget at forfølge.

Ja, Christendommen er perfectibel! Og det gaaer bestandigt fremad! Christendommen kom ind i Verden og fandt denne fortabt i Verdslighed og jordisk Higen og Stræben. Christendommen lærte saa: Forsagelse. Men, siger Christenhed, Christendommen er perfectibel, herved kan vi ikke blive staaende, Forsagelse er et Moment; vi maae gaae videre – til: Profiten leve! Hvor raffineret! Hedenskabet var Verdslighed før Forsagelse, Christenheds Verdslighed er med Paastand paa at være: høiere end Forsagelsen, som er en Eensidighed.

IV

At »Christenheds« Forbrydelse er at sammenligne med det, uberettiget at ville tilvende sig en Arv.

En Mand dør, og indsætter En til Arving af hele sin Formue – men der er en Betingelse, Noget som fordres af Arvingen; og dette behager Arvingen ikke. Hvad gjør han saa? Han bemægtiger sig den efterladte Formue – thi han er jo Arvingen, siger han; og giver Forpligtelsen en god Dag.

Dette er, hvad Enhver veed, Uredelighed; det er Løgn, at han udendvidere er Arving til Formuen, han er det kun under Vilkaar af at overtage Forpligtelsen, ellers er han ikke mere Arvingen end et hvilket som helst andet Menneske.

Saaledes med »Christenhed«. Christendommen er en Gave, om Du saa vil, ved Testament efter Verdens Frelser bestemt for Menneskeheden. Men der er en Forpligtelse; med Hensyn til Christendommen er Forholdet dette: Gaven og Forpligtelsen svare aldeles ligeligt til hinanden, i samme Grad som Christendommen er Gave er den ogsaa Forpligtelse.

»Christenheds« Gavtyvestreeg er nu at tage Gaven – og give Forpligtelsen en god Dag, at ville være Arving til Gaven, men uden at overtage Forpligtelsen, er at ville give det Udseende af, at Menneskeheden jo er Arvingen, hvem Verdens Frelser selv har indsat til Arving, medens Sandheden er, at kun under lagttagelse af Forpligtelsen er Menneskeheden, eller rettere (thi netop fordi der er en Forpligtelse, kan et saadant Abstraktum som »Menneskehed« kun høist uegentlig kaldes Arvingen) hver Enkelt i Menneskeheden Arving.

Dog hykkelsk som Alt med »Christenhed« er, har man givet det Udseende af, at Christenhed jo ogsaa holdt paa, at Christendom er en Forpligtelse – man maa være døbt. Ah! Det er ellers at gjøre det forbistret kort af med Forpligtelsen! En Sjat Vand over det spæde Barns Hoved i den treenige Guds Navn: det er Forpligtelsen!

Nei, Forpligtelsen er: Jesu Christi Efterfølgelse.

Dog skal den med, og skal Gave og Forpligtelse staa i lige Forhold til hinanden, lige saa meget Forpligtelse som Gave: saa betakker »Menneskeheden« sig for Christendommen, saa er der ikke Andet for, saa maa der gribes til Falsk – og saa har Du »Christenhed«, hvis Forbrydelse er uberettiget at ville tilvende sig en Arv.

V

Naar er »Øieblikket«?

Øieblikket er, naar Manden er der, den rette Mand, Øieblikkets Mand.

Dette er en Hemmelighed, som evigt vil blive skjult for al verdslig Klogskab, Alt, hvad der kun er til en vis Grad.

Den verdslige Klogskab stirrer og stirrer paa Begivenheder og Omstændigheder, regner og regner, menende, at den skulde kunne destillere Øieblikket ud af Omstændighederne, saa selv blive Magt ved Hjælp af Øieblikket, dette det Eviges Gjennembrud, forynges, hvad den høiligt trænger til, ved Hjælp af det Ny.

Men forgjeves; det lykkedes og vil i al Evighed aldrig lykkes Klogskaben med dette Surrogat, saa lidet, lige saa lidet som det lykkes ved alle Toilettes Kunster at tilveiebringe: Natur-Skjønhed.

Nei, kun naar Manden er der, og naar han vover som der skal voves (hvilket just verdslig Klogskab og Middelmaadighed vil undgaae), saa er Øieblikket – og Øieblikkets Mand lystre saa Omstændighederne. Dersom der ikke kommer noget Andet ind i Spillet end verdslig Klogskab og Middelmaadighed, saa kommer Øieblikket aldrig. Det kan blive ved i 100,000 og Millioner Aar, bestandigt det Samme: det seer maaskee ud som maatte det nu snart komme; men saa længe det kun er verdslig Klogskab, Middelmaadighed o: D:, kommer Øieblikket ikke, saa lidet som en Ufrugtbar avler Børn.

Men naar den rette Mand kommer, ja, saa er Øieblikket. Thi Øieblikket er just Det, som ikke ligger i Omstændighederne, det Nye, Evighedsens Islæt – men i samme Nu magter det i den Grad Omstændighederne, at det skuffende (beregnet paa at holde verdslig Klogskab og Middelmaadighed for Nar) seer ud, som fremgik Øieblikket af Omstændighederne.

Der er Intet, som verdslig Klogskab æggesygt er saa forhippet paa, som paa Øieblikket, hvad gav den ikke for at kunne regne rigtigt! Dog er ingen vissere udelukket fra nogensinde at gribe Øieblikket end just verdslig Klogskab. Thi Øieblikket er Himlens Gave til – saaledes vilde en Hedning sige – til den Lykkelige og Dristige, men en Christen siger: til den Troende. Ja, dette af verdslig Klogskab saa dybt Foragtede eller høist med laante Talemaader søndagshøitideligt udyntede, dette at troe, det og kun det forholder sig som Mulighed til Øieblikket. Verdslig Klogskab er evig udelukket, foragtet og afskyet som den er i Himlen mere end alle Laster og Forbrydelser; thi den er i sit Væsen af Alt meest tilhørende denne usle Verden, og meest af Alt fjernt fra at have med Himlen og det Evige at gjøre!

VI

Min Opgave.

»Jeg kalder mig ikke en Christen, siger ikke mig selv at være en Christen.« Det er dette jeg bestandigt maa gjentage, hvad Enhver, der vil forstaae min, ganske særlige Opgave, maa øve sig i at kunne fastholde.

Ja, jeg veed det nok, det lyder næsten som et Slags Galskab i denne christne Verden, hvor Alle og Enhver er Christen, hvor det at være Christen er Noget, som da naturligviis Enhver er: at der En siger om sig selv: jeg kalder mig ikke en Christen; og En, hvem Christendommen i den Grad beskjeftiger, som den beskjeftiger mig.

Men anderledes kan det ikke være; det Sandere maa altid tage sig ud som en Art Galskab – i Vrøvlets Verden; og at det er en Vrøvlets Verden, hvori jeg lever, at den er det blandt andet ogsaa just ved dette Vrøvl, at saadan udenvidere Enhver er Christen: det ervistnok.

Dog forandre mit Udsagn, hverken kan, vil eller tør jeg – ellers vilde der maaskee ogsaa indtræde en anden Forandring: at den Magt, en Almagt er det, som særligen bruger min Afmagt, slog Haanden af mig og lod mig seile i min egen Sø. Nei, forandre mit Udsagn hverken kan, vil eller tør jeg; jeg kan ikke tjene disse Legioner af næringsdrivende Gavtyve, jeg mener Præsterne, som ved at forfalske Bestemmelsen Christen have, for Næringsbrugets Skyld, faaet Millioner og Millioner Christne: jeg er ikke en Christen – og uheldigviis, jeg kan gjøre det aabenbart, at de Andre ere det heller ikke, ja, endnu mindre end jeg; thi de indbilde sig at være det, eller de tillyve sig at være det, eller de (som Præsterne) indbilde Andre, at de ere det, hvorved Præste-Næringsveien bliver florerende.

Det Synspunkt jeg har at udvise og udviser, er af en saadan Eiendommelighed, at jeg i Christenhedens 1800 Aar ganske bogstavelig intet Analogt, intet Tilsvarende har at holde mig til. Ogsaa saaledes – lige over for 1800 Aar – staaer jeg ganske bogstavelig ene.¹

1. Anm. Forsaavidt jeg har gjort en criticerende Bemærkning i Forhold til »Apostelen«, da er herved Følgende at observere. 1) Jeg er fuldkommen i min Ret; thi Apostelen er kun et Menneske. Og min Opgave fordrer at forfølges indtil det Yderste; findes der i Apostelens Forkyndelse end det Mindste, der kunde forholde sig til, hvad der i Aarhundredernes Løb er blevet det al sand Christendom fortærende Sophistiske: saa maa jeg gjøre Anskriget, at ikke Sophisterne udenvidere beraabe sig paa Apostelen. 2) Er det af stor Vigtighed især for Protestantismen, for at bøde paa den uhyre Forvirring, Luther har afstedkommet ved at vende Forholdet om og egentlig criticere Christus ved Paulus, Mesteren ved Discipelen. Jeg derimod har ikke criticeret Apostelen, som var jeg selv Noget, jeg der ikke engang er en Christen; det jeg har gjort er: at holde Christi Forkyndelse ved Siden af Apostelens. 3) Eet er intellectuelt at kunne gjøre en dialektisk sand Bemærkning, noget Andet at ville forkleine, svække Apostelen, hvad jeg vistnok er saa langt fra som Nogen.
(tilbage)

Den eneste Analogie jeg har for mig er: Socrates; min Opgave er en socratisk Opgave, at revidere Bestemmelsen af det at være Christen: selv kalder jeg mig ikke en Christen (holdende Idealet frit), men jeg

kan gjøre aabenbart, at de Andre ere det endnu mindre.

Du Oldtidens ædle Eenfoldige, Du det eneste Menneske, jeg beundrende anerkjender som Tænker: det er kun Lidt, der er opbevaret om Dig, blandt Mennesker den eneste sande Intellectualitetens Martyr, lige saa stor qua Charakter som qua Tænker; men dette Lidet hvor uendelig Meget! Hvor jeg, bort fra disse Batailloner af Tænkere, som »Christenhed« stiller i Marken under Navn af christelige Tænkere – thi ellers har der dog i Aarhundredernes Løb levet i Christenhed nogle ganske enkelte betydelige Tænkere – kan længes efter blot en halv Time at kunne tale med Dig!

Det er i et Dyb af Sophistik »Christenhed« ligger, langt, langt værre end da Sophisterne florerede i Grækenland. Disse Legioner Præster og christelige Docenter, de ere alle Sophister, ernærende sig – her er jo ifølge Oldtiden Sophistens Charakteristiske – af at bilde Dem, som Intet forstaae, Noget ind og saa at gjøre dette Menneske-Tal til Instantzen for, hvad Sandhed, hvad Christendom er.

Men jeg kalder mig ikke en Christen. At dette er meget generende for Sophisterne, forstaaer jeg meget godt, forstaaer meget godt, at de langt hellere saae, at jeg med Pauker og Trompeter forkyndte mig selv at være den eneste sande Christen, forstaaer ogsaa meget godt, at man forsøger, usandt, at fremstille min Optræden saaledes. Men man narrer mig ikke! I en vis Forstand er jeg saare let at narre; jeg er næsten blevet narret i ethvert Forhold hvori jeg har været – men saa har det været, fordi jeg selv har villet det. Naar jeg ikke selv vil: er der i min Samtid Ingen, som narrer mig, et afgjort Politie-Talent, som jeg er.

Altsaa man narrer mig ikke: jeg kalder mig ikke en Christen. I en vis Forstand synes det saa let nok at blive mig qvit; thi de Andre ere jo saa alle ganske anderledes Karle, de ere sande Christne. Ja, ja, saaledes synes det. Men det er ikke saaledes; thi just fordi jeg ikke kalder mig en Christen, er det umuligt at blive mig qvit, mig, der saa har den forbistrede Egenskab, at jeg, just ogsaa ved Hjælp af at jeg kalder mig ikke en Christen, kan gjøre det aabenbart, at de Andre ere det endnu mindre.

O, Socrates! Havde Du med Pauker og Trompeter forkyndt Dig som den meest Vidende, vare Sophisterne snart blevne færdige med Dig. Nei, Du var den Uvidende; men Du havde tillige den forbistrede Egenskab, at Du (just ogsaa ved Hjælp af, at Du selv var den Uvidende) kunde gjøre aabenbart, at de Andre vare endnu mindre Vidende end Du, de vidste ikke engang, at de vare Uvidende.

Men som det gik Dig (efter hvad Du siger i Dit »Forsvar«, som Du ironisk nok har kaldet den grusomste Satire over en Samtid) at Du derved paadrog Dig mange Fjender, ved at gjøre det aabenbart, at de vare Uvidende; og som man paaduttede Dig, at Du selv maatte være, hvad Du kunde vise, at de Andre ikke vare, og derfor i Misundelse fattede Nag til Dig: saaledes er det ogsaa gaaet mig. Det har reist Forbittrelse mod mig, at jeg kan gjøre aabenbart, at de Andre ere endnu mindre Christne end jeg, som dog er saa meget forholdende mig til Christendom, at jeg sandt seer og vedgaaer, at jeg ikke er en Christen. Og man vil paanøde mig, at dette, at jeg ikke er en Christen, kun er en skjult Form for Hovmod, at jeg vel maa være, hvad jeg kan vise de Andre ikke ere. Men dette er en Misforstaaelse, det er aldeles sandt: jeg er ikke en Christen; og det er en overilet Slutning, at fordi jeg kan vise, at de Andre ikke ere Christne, at jeg derfor selv maa være det, lige saa overilet som af, at En er fE ½ Qvarteer højere end Andre strax at slutte ergo er han 6 Alen.

* *

Min Opgave er at revidere Bestemmelsen: Christen. Der lever kun eet eneste Menneske, som har Forudsætninger til at kunne levere en virkelig Kritik over min Arbeiden: det er mig selv. Der var derfor noget Sandt i, hvad allerede for en Deel Aar siden nuværende Provst Kofoed-Hansen sagde til mig i Anledning af at han havde paatænkt at levere en Kritik over Afsluttende Efterskrift, at han, ved at læse den i Afsluttende Efterskrift indeholdte Kritik over den tidligere Forfatter-Virksomhed, opgav at ville criticere, hvor Forfatteren var den Eneste, der kunde præstere en virkelig Kritik. Nei, der er i Samtiden ikke en Eneste, som har Forudsætninger til at kunne levere en Kritik over min Arbeiden. Den Eneste, der leilighedsviis har sagt et sandere Ord om min Betydning, er Prof. R. Nielsen; men dette Sande har han haft fra privat Samtale med mig.

Naar nu saa competente Instantser som fE Dhr. Israel Levin, Davidsen, Siesby, ~~eller saa modnede Aander som Redakteur Bille~~, eller saa uomtaagede Tænkere som Grüne, eller saa aabne Charakterer som Anonymer o: s: v: – naar alt Sligt skal, og lige over for en saa vel underrettet Domstol som Publikum, bedømme en saadan Eiendommelighed: følger det af sig selv, at det maa blive til – ja til hvad det er blevet til, hvad der kun smerter mig paa det lille Folks Vegne, der ved saadant Forhold virkelig gjøres latterligt qua Folk.

Men selv om een eller anden dog adskilligt bedre Underrettet paatager sig at ville sige Noget om mig og min Opgave: det bliver egentligen ikke til Andet, end at han, efter et flygtigt Blik paa Mit, nu i en Fart finder eet eller andet Tidligere, hvilket han erklærer for at være Tilsvarende.

Paa den Maade bliver det alligevel ikke til Noget. Hvad et Menneske med mit Otium, min Flid, mine Evner, min Dannelse (hvad jo Biskop Mynster har givet mig Attest for paa Prent) har anvendt ikke blot 14 Aar men i

Grunden hele sit Liv paa, det Eneste han har levet og aandet for: at saa een eller anden Præst, høist en Professor, ikke skulde behøve mere end et flygtigt Blik for at kunne vurdere det, er dog en Taabelighed. Og at hvad der i den Grad har været særligt mærket, at det strax har haft Stemplet »den Enkelte – jeg er ikke en Christen«, hvad ganske vist ikke er forekommet i Christenhedens 1800 Aar, hvor Alt er stemplet »Menighed, Samfund – jeg er en sand Christen«: at saa een eller anden Præst, høist en Professor, strax skulde finde en Analogie hertil, er ogsaa en Taabelighed; ved et omhyggeligere Eftersyn vilde han netop opdage, at det er en Umulighed. Men det er det man ikke finder Umagen værd, man foretrækker et flygtigt Blik paa Mit og et lige saa flygtigt paa det Tidligere, og saa har man strax Analogier nok for Mit, hvad Publikum strax kan forstaae.

Dog er det som jeg siger: der er i Christenhedens 1800 Aar aldeles intet Tilsvarende, intet Analogt til min Opgave; det er i »Christenhed« første Gang.

Det veed jeg, veed ogsaa, hvad det har kostet, hvad jeg har lidt, hvilket dog kan udtrykkes ved eet eneste Ord: jeg var aldrig som Andre. O, i Ungdommens Dage af alle Qvaler rædsomste, intensiveste: ikke at være som Andre, aldrig at leve nogen Dag uden smerteligt at mindes om, at man ikke er som Andre, aldrig at kunne løbe med i Flokken, Ungdommens Lyst og Glæde, aldrig frit at kunne give sig hen, altid, saasnart man vilde vove det, smerteligt mindet om Lænken, Særskilthedens Afsondring, der, indtil Fortvivlelse smerteligt, skiller En fra Alt hvad der hedder menneskelig Liv og Munterhed og Glæde. Sandt, man kan ved de frygteligste Anstrengelser stræbe at skjule over, hvad man i den Alder forstaaer som sin Vanære, at man ikke er som de Andre; det kan maaskee til en vis Grad lykkes: men Qvalen er dog alligevel i Hjertet; og det er dog kun til en vis Grad, saa en eneste Uforsigtighed kan hævne sig frygteligt.

Med Aarene forvindes saa vistnok denne Smerte mere og mere; thi alt som man mere og mere bliver Aand, smerter det ikke, at man ikke er som Andre, Aand er just: ikke at være som Andre.

Og saa kommer da maaskee endelig et Øieblik, hvor den Magt, som saaledes engang har – ja, saa syntes det stundom – næsten mishandlet En, forklarer sig og siger: »har Du Noget at beklage Dig over, synes det Dig, at jeg, i Sammenligning med hvad der gjøres for andre Mennesker, har forfordolet Dig, om jeg end – af Kjerlighed – har maattet forbitte Dig Din Barndom, baade Din tidligere og sildigere Ungdom, synes [det] Dig, at jeg har narret Dig ved hvad Du fik i Stedet?« Og dertil kan saa kun Svaret blive »nei, nei, uendelige Kjerlighed«, medens dog vistnok Menneskenes Mængde i høieste Grad vilde betakke sig for Det, jeg paa en saa kvalfuld Maade er blevet.

I saadanne Qvaler som mine opdrages nemlig et Menneske til at kunne bære at være en Offret; og den uendelige Naade, der vistnes og vises mig, er at være udseet til at være en Offret, at være udseet dertil, ja, og saa Eet endnu, under Almagts og Kjerlighedens samvirkende Indflydelse at være udviklet til at kunne fastholde, at dette er den høieste Grad af Naade, som Kjerlighedens Gud kan vise mod Nogen, derfor kun mod de Elskede.

Min kjere Læser, Du seer, det gaaer ikke løs paa Profiten; det bliver først Tilfældet efter min Død, naar de eedfæstede Næringsdrivende ville tage ogsaa mit Liv til Indtægt for Saltmads-Tønden.

Christendommen ligger saa høit, at Det, den forstaaer ved Naade, er hvad alle Profane (procul, o procul este profani) ville af Alt meest betakke sig for. Løgne-Præsterne eller Præsterne faae Naaden forvandlet til Aflad; Naaden bestaaer i, at Mennesket har, ganske ligefrem, Profit af Gud, og Præsten Profit af Menneskene, hvem han indbilder dette, indbydende dem med Christi Ord »kommer hid Alle«, hvilke Ords sande Betydning er, at Indbydelsen unegteligt er til Alle, men at det, naar det kommer til Stykket, og det skal staae fast, hvad det er Christus indbyder dem til (i Efterfølgelse at blive en Offret) og dette ikke gjøres om til Noget, som behager Alle: saa vil det vise sig, som i Samtidigheden med Christus, at Alle af Alt meest betakke sig for dette, og at kun ganske undtagelsesviis en ganske sjelden Enkelt følger Indbydelsen, og af disse Enkelte atter kun en ganske Enkelt følger Indbydelsen saaledes, at han fastholder, at det er uendelig, en ubeskrivelig Naade, der vises ham: at offres. En ubeskrivelig Naade; thi det er den eneste Maade, paa hvilken Gud kan elske et Menneske og være elsket af et Menneske; men det er jo en uendelig Naade, at Gud vil det og vil tillade det. Saa blæse være med, at der, for en Forsigtigheds Skyld, for at fjerne alt Profant, er anbragt som Mellembestemmelse: at blive offret. Og det vilde ogsaa næsten være væmmeligt, lummert, qualmt, benauende, at det at være elsket af Gud og at turde elske ham, skulde, aandløst, fæisk, belæmres med, at man havde Profit deraf!

Du menige Mand! Det nye Testamentes Christendom er noget uendelig Høit, men vel at mærke ikke saaledes det Høie, at det forholder sig til Forskjellen mellem Menneske og Menneske i Henseende til Begavethed o: D.: Nei, det er for Alle. Enhver, ubetinget Enhver – hvis han ubetinget vil, vil ubetinget hade

sig selv, vil ubetinget finde sig i Alt, lide Alt (og det kan jo Enhver, hvis han vil): saa er dette uendelig Høie tilgængeligt for ham.

Du menige Mand! Jeg har ikke afsondret mit Liv fra Dit; Du veed det, jeg har levet paa Gaden, er kjendt af Alle; videre, jeg er ikke blevet til Noget, tilhører ingen Stands Egoisme: saa hvis jeg tilhører Nogen, maatte jeg tilhøre Dig, Du menige Mand, Du som dog engang, forlokket af En, der, tjenende Dine Penge, affectederede at ville Dit Vel, har været villig nok til at finde mig og min Tilværelse latterlig, Du som dog mindst af Alle har Grund til at være utaalmodig over eller burde være uskjønsom ved, at jeg er med, hvad de Fornemmere snarere have haft Grund til, fordi jeg ikke afgjort har sluttet mig til dem, men kun holdt en løs Forbindelse med dem.

Du menige Mand! Jeg dølger det ikke for Dig, at efter mine Begreber er det at være Christen noget saa uendelig Høit, at der (hvad baade Christi Liv bekræfter, naar man agter paa hans Samtid, og hvad hans Forkyndelse, naar man tager den nøie, antyder) bestandigt kun ere Enkelte, som naaer det: dog er det muligt for Alle. Men Eet besværges jeg Dig for Gud i Himlens Skyld og ved Alt hvad Helligt er, flye Præsterne, flye dem, disse Afskyelige, hvis Næringsvei er at forhindre Dig i endog blot at blive opmærksom paa hvad sand Christendom er, og derved at forvandle Dig, omtaaget af Galimathias og Sandsebedrag, til hvad de forstaae ved en sand Christen, et betalende Medlem af Statskirke, Folkekirke o: D:. Flye dem; kun at Du da passer paa at betale dem villigt og prompt hvad Penge de skal have. Med hvem man foragter, maa man da for ingen Priis have Penge-Mellemværende, at det maaskee skulde hedde, det var for at slippe for at betale, at man flyede dem. Nei, betal dem dobbelt, at Din Uenighed med dem ret kan blive tydelig: at Det, der beskjeftiger dem, slet ikke beskjeftiger Dig, Pengene; og at derimod Det, der ikke beskjeftiger dem, beskjeftiger Dig uendeligt, Christendommen.

VII

Smaae-Bemærkninger.

1

Præsternes Gudsdyrkelse.

Dan et ganske vilkaarligt Exempel, for desto tydeligere at see Sandheden!

Lad os antage, at Guds Villie var, at vi Mennesker ikke maatte tage i Dyrehaven.

Dette kunde naturligviis »Mennesket« ikke indlade sig paa. Hvad vilde saa skee? Det vilde skee, at »Præsterne« udfandt, at naar man fE velsignede den firstolede Holstensvogn og slog Korsets Tegn over Hestene: saa blev det at tage i Dyrehaven Gud velbehageligt.

Følgen vilde altsaa blive, at der aldeles uforandret blev taget lige saa meget i Dyrehaven som nu, kun at det nu var blevet lidt dyrere, kostede maaskee 5rd mere for Standspersoner, 5rd til Præsten, og 4 ß for Fattigfolk. Men saa vilde Dyrehavstourene ogsaa have det Tryllerie: tillige at være Gudsdyrkelse.

Maaskee hittede Præsterne ogsaa paa selv at gjøre Forretning som Heste- og Vogn-Udleiere, saa naar det skulde være Gud rigtigt velbehageligt, at man tog i Dyrehaven, maatte Vognen være leiet hos Præsterne, maaskee en Præst være med, maaskee endog – saa blev det Gud ganske særdeles velbehageligt – en Præst være: Kudsk, maaskee endog – saa blev det i aller allerhøieste Grad Gud velbehageligt – en Biskop være Kudsken. Men at naae dette det aller allerhøieste Maximum af Gud Velbehagelighed vilde være saa dyrt, at den Art Gudsdyrkelse kun kunde være forbeholdt Dem, der ogsaa ifølge den fuldkommengjorte Christendom (thi det nye Testamente har, som bekjendt, en anden Opfattelse) ere de Eneste, der have Raad til fuldkomment at tækkes Gud: Millionairer.

2

Præsten - Skuespilleren.

Skuespilleren er en ærlig Mand, som ligefrem siger: jeg er en Skuespiller.

Det fik man aldrig en Præst til at sige, for ingen, ingen Priis.

Nei, »Præsten«, han er jo lige det Modsatte af en Skuespiller, han jo endog aldeles interesseløst (da han veed, det ikke angaaer ham) opkaster og besvarer det Spørgsmaal, om en Skuespiller kan begraves i christen Jord. Det falder ham aldeles ikke ind - Mester-Stykke af scenisk Kunst, hvis det ikke er Dumhed - at han jo er medinteresseret i dette Spørgsmaals Afgjørelse, ja, at selv om det afgjordes i faueur af Skuespilleren, det dog altid kunde blive tvivlsomt, om det er forsvarligt, at Præsten begraves i - christen Jord.

3

»Præsten« som Skjeribræt.

Som i Handels-Verdenen En har en Compagnon, noget nær en fingeret Størrelse en reen Form - men, naar der er Tale om at handle maaskee lidt uegennyttigt, lidt skaansomt, ikke at være altfor egoistisk, ja, saa hedder det: »min gode Mand, vær forvissat, jeg for mit Vedkommende, jeg vilde med Fornøjelse tjene Dem, jeg er blød om Hjertet; men min Compagnon, det kan der aldeles ikke tænkes paa at bevæge ham.« Det Hele er naturligviis en Gavtyvestreeg, beregnet paa at kunne være saa sneverhjertet saa kræmmerbesjelet, som muligt, og dog tillige give sig Skin af at være noget ganske Andet .... hvis man blot ikke havde den Compagnon.

Som man i det praktiske Liv har en Hustrue - og naar der da kommer en Anledning, hvor det sømmede sig for En at handle lidt modigt, behjertet, man da siger: »ja, mine Venner, vær forvissede, hvad mig angaaer, jeg har Hjertet paa rette Sted, var villig nok; men min Kone, det kan aldeles ikke hjælpe mig at ville tænke paa Sligt.« Naturligviis er det Hele en Gavtyvestreeg, hvorved man vil naae paa eengang at være en Cujon og nyde Fordelen deraf i Livet, og tillige at være en behjertet Karl .... hvis man blot ikke var saa uheldig at have den Kone.

Saaledes betyder »Præstens« Tilværelse at betrygge Samfundet Hykleriet. »Vi har intet Ansvar, vi ere Menige; vi holde os til Præsten, som jo har aflagt Eed.« Eller, »vi tør ikke bedømme Præsten, vi har at holde os til hvad han siger, han den Guds Mand, som har aflagt Eed paa det nye Testamente.« Eller, »vi vare villige nok til at forsage Alt, hvis dette fordres; men om det fordres, tør vi ikke paatage os at afgjøre, vi ere kun Lægfolk, Præsten den Autoritet, vi ikke tør unddrage os, og han siger: det er en Overdrivelse.« o: s: v:.

Al »Menneskets« Kløgt stræber hen til Eet: at kunne leve uden Ansvar. Præstens Betydning for Samfundet burde være at gjøre Alt for at gjøre hvert Menneske evigt ansvarligt for hver Time han lever, end det Mindste han foretager sig; thi dette er Christendom. Men hans Betydning for Samfundet er: at betrygge Hykleriet, idet Samfundet skyder Ansvar fra sig over paa »Præsten«.

4

Hedenskab - »Christenheds« Christendom.

Forskjellen er som mellem den Snaps, en Dranker drikker udendvidere, og den han drikker til – Beløn[n]ing for Afholdenhed: det Sidste uendelig værre end det Første, thi det er Raffinement; det Første er, ærligt, Uafholdenhed, det Sidste er, raffineret, tillige Afholdenhed.

5

Frygtelige Forhold!

Forholdet er ikke dette, at for hver Een, der i Sandhed har villet Sandhed, (hvoraf Følgen blev, at han blev et Offer) lever der 100,000 Sandselige, Verdsligsindede, Middelmaadige. Nei, Forholdet er: for hver Een, der i Sandhed har villet Sandhed, lever der – gys! – lever der 1000 Præster, som med Familie ernære sig af at forhindre de Sandselige, de Letsindige, de Verdsligsindede, de Middelmaadiges uhyre Mængde i at faae et sandere Indtryk af hiin Ene, der i Sandhed vilde Sandhed.

6

Hjertelighed – Hjerteløshed.

Folk, der selv have Hjertet i Halsen, paa Læberne, i Buxerne, kort ethvert andet Sted end paa rette Sted, forskyldte ganske naturligt at sigte Den for Hjerteløshed, just Den, der har Hjertet paa rette Sted.

Efter nemlig forgjeves at have søgt hans Hjerte paa ethvert af de dem bekendte Steder for Hjertet, forvisses de om, at han intet Hjerte har; han har det nemlig paa rette Sted, og der falder det dem ikke ind at søge det.

7

Den raffinerede Nederdrægtighed.

sees i en vis Forstand ikke i Verden, just Det hører med som sættende Kronen paa, at den seer ud som lige det Modsatte.

Det hvad der i Verden sees og seet stemples som Afskyeligt, Nederdrægtigt kan være frygteligt nok; men det forslaaer kun lidet mod det Raffinerede, der – raffineret – gjælder for lige det Modsatte af Nederdrægtighed. Det er hermed som med hvad man kalder: himmelraabende Synd; den meest himmelraabende Synd er just den, der – raffineret – veed at give sig Udseende af Hellighed, saa den da mindst af alle kan siges at raabe til Himlen, hvad den dog, i en anden Forstand, just derfor gjør, ved Hykleriets Lydløshed mere himmelraabende end det Himmelraabende.

Lad mig danne et Exempel.

Der lever i en By en Fremmed; han eier ikkun eet, men meget stort Penge-Papir. Dog Ingen i Byen kjender det Papir, saa det for dem er = 0, og selvfølgelig Ingen af dem vil give ham Noget for det Papir.

Da kommer der en Mand, en Fremmed fE, som meget godt kjender det Papir, til ham en Dag og siger: »jeg er Deres Ven, vil, som det sømmer sig for en Ven, hjælpe Dem ud af Deres Forlegenhed, jeg byder Dem« –

og nu byder han ham dets halve Værd. See, dette er raffineret! Det er beregnet paa at see ud som Venskab og Hengivenhed, der maa blive beundret og priset af Indvaanerne i hiin By, og paa samme Tid at snyde for 50 pct. Men det sees ikke, Indvaanerne i hiin By kunne jo ikke see det, de seer tværtimod det ganske ualmindeligt Høimodige o: D:

Som i Penge-Forhold saa i Aands-Forhold.

En kan være stillet saaledes i en Samtid, at af de Mange Ingen har nogen Forestilling om, hvo han er, hans Værd, hans Betydning. Deri er der da selvfølgelig Intet at opholde sig over, at de Mange ansee det Hele med ham for Nul und Nichts.

Da kommer der til ham en Mand, som veed hans virkelige Værd, og siger til ham: »jeg er Deres Ven, jeg vil vidne for Dem« – og derpaa giver han ham offentligen kun Halvdelen af den Anerkjendelse, han veed tilkommer ham. Dette er raffineret, beregnet paa at gjælde i de Medlevendes Øine som sjelden, sjelden opoffrende Uegennyttighed, sjeldent Mod og Begeistring, der lod den Miskjendte vederfares Ret, og dog at udsætte sig det mindst Mulige, hvorved han gjør den Miskjendte den størst mulige Skade, idet han skaffer ham en ny, en endnu større Vanskelighed end den at blive aldeles misforstaaet: en halv Anerkjendelse. Men Dette sees ikke; de Samtidige kunne jo ikke see Andet end den Raffineredes ædle, uegennyttige, modige Begeistring.

8

»Det er for Eftermandens Skyld.«

Maaskee gjør jeg dog Præsterne Uret. Sandt nok, naar man seer, hvor bestemt de staae paa deres Ret, fordre hver en Skilling, dem tilkommer, omtrent, ligesom Jurister, ikke gjøre et Skridt, uden at det betales: saa fristes man til at give deres Forsikringer om, at det Jordiske slet ikke beskjæftiger dem, en god Dag.

Men maaskee er det mig, der feiler, mig, der, upraktisk som jeg er, har overseet Noget, der aldeles forandrer Sagen. Naar saaledes Biskop Martensen andrager paa at faae 600 Tdr. Byg istedetfor 300, saa er det maaskee mig, der her overseer Noget, at det nemlig ingenlunde er, fordi sligt Jordisk beskjæftiger en saadan hellig Mand, men at hans Hellighed gjør det – for Eftermandens Skyld, fordi det er hans Helligheds Pligt mod Eftermanden, der saa igjen gjør det Samme – for hans Hellighed Eftermandens Skyld. Ja, det er noget Andet! Saa er det jo endog en ædel Handling – for Eftermandens Skyld!

Nu forstaaer jeg Biskop Martensen, finder hans Andragende i Overeensstemmelse med hvad jeg veed af hans egen Mund – saa det altsaa er vist – og hvad jeg ikke tager i Betænkning at indvie Andre i, da det tjener til hans Forherligelse: at det var ene og alene Pligtfølelse, der bestemte ham til at kunne ville modtage Valget som Biskop. I Sandhed just en saadan Mand var det, vi behøvede paa Sjellands Bispestol – det er vist.

Altsaa, det er for Eftermandens Skyld, ene og alene for Eftermandens Skyld, af Pligtfølelse mod Eftermanden, saa hvis fE Biskop Martensen traf sammen med den Forandring, at der ikke blev nogen Eftermand mere, saa vilde han strax frafalde sit Andragende, eller, hvis det allerede var bevilget, strax give Afkald paa de 300 Tdr Byg – thi det var jo ikke for hans egen Skyld han androg derpaa, ingenlunde, det var for Eftermandens Skyld. Eller hvis der var en Cultus-Minister, som, i Betragtning af, at det jo ene og alene var for Eftermandens Skyld, resolverede, at de 600 Tdr. Byg bevilgedes, men saaledes at de 300 stadigt lagdes op til Eftermanden (thi det var jo ene for Eftermandens Skyld) eller at Tillæget (300 Tdr.) først begyndte med Eftermandens Tiltrædelse: saa vilde Biskop Martensen takke denne Cultus-Minister, som hjalp til, fra Biskoppen at fjerne enhver mulig Mistanke om, at det dog maaskee ogsaa, maaskee »tillige« var for hans egen Skyld, ja, at han var meget godt fornøiet, naar det blot var vist, at han fik de 600 Tdr, hvordan det saa siden gik Eftermanden.

9

Det var et af de Punkter, hvori jeg var saa lykkelig – mig kjere Erindring! – at være fuldkommen enig med afdøde Biskop Mynster. Ogsaa han ansaae Convent-Præstationerne for tyndt Øl.

Det er derfor med en vis Tilfredsstillelse, at jeg for ganske kort Tid siden tilfældigviis seer i en Bog, hvad jeg virkelig ikke havde vidst før, at tyndt Øl hedder: Convent-Øl. Dersom Biskop Mynster muligen ikke havde vidst det, det vilde have glædet ham at faae det at vide.

10

Den høiere Viisdom i, at der er en Formand og en Eftermand.

Alt det Forkeerte – er Formandens Skyld.

Al Eftertragten af det Jordiske – er for Eftermandens Skyld.

Paa den Maade gaaer man ved Hjælp af at have en Formand og en Eftermand fornøielig gjennem Livet og er tillige Sandhedsvidne. Gud hjælpe Den, som ingen Formand og ingen Eftermand har; for ham bliver Livet i Sandhed, hvad det efter Christendommens Villie skal være: en Examen, hvor der ikke kan snydes.